

Redovisning av åtgärdsprogram för jättesköldlav, 2016 – 2019

Heterodermia speciosa

Foto: Sebastian Kirppu

Hotkategori: **AKUT HOTAD (CR)**

Rapporten har upprättats av
Marianne Pasanen-Mortensen, Länsstyrelsen i
Dalarnas län

NATURVÅRDSVERKET

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för jättesköldlav 2016–2019 har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Dalarnas län. Denna rapport är en redovisning till Naturvårdsverket av genomförda åtgärder och resultat från programperioden. Rapporten innehåller även förslag om programmets eventuella fortsättning.

De konkreta slutsatserna i rapporten speglar författarens bedömningar och är inte en självklar återspeglning av Naturvårdsverkets ställningstagande. Rapporten kommer att användas som ett underlag för Naturvårdsverkets beslut om åtgärdsprogrammets fortsättning.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida: Åtgärdsprogram för jättesköldlav, ISBN 978-91-620-6337-5.

Stockholm februari 2025

Maria Widemo
Chef Artenheten

Innehåll

FÖRORD	3
INNEHÅLL	3
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	6
VISION OCH MÅL	7
Vision	7
Långsiktigt mål	7
Kortsiktigt mål	7
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	8
Dialog och samverkan	8
Aktiva åtgärder i fält	8
Datainsamling och analyser	8
Kostnad av genomförda åtgärder	8
RESULTAT AV GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	9
SLUTSATSER	11
PUBLIKATIONSLISTA	12

Sammanfattning

Jättesköldlav finns endast på sex lokaler i Sverige och är akut hotad (CR).

Jättesköldlav delas numer upp i fyra olika arter men eftersom det inte har utretts vilken art som finns på de olika lokalerna används "jättesköldlav" som namn i denna redovisning. Under den senaste programperioden har åtgärdsprogrammet tillhört kategorin "Områdesskydd och förvaltning", varför i princip inga åtgärder har vidtagits. I Jämtlands län, där alla tre lokaler saknar långsiktigt skydd har en nyckelbiotop bildats under programperioden.

För att nå det långsiktiga målet, att arten klassas som Starkt hotad (EN) krävs inventeringar, men då mörkertalet anses lågt anser vi inte att det är befogat att göra det om resurser saknas. Istället föreslår vi att åtgärdsprogrammet förlängs i sin nuvarande form. I skyddade områden kan uppföljning ske inom ramen för förvaltning.

Bakgrund

Jättesköldlav består egentligen av flera olika arter men det har inte utretts vilken art som finns på de olika lokalerna i Sverige (Thor, personlig kommunikation). Därför används "jättesköldlav" som namn oavsett art i denna redovisning. I Rödlistorna från 2015 och 2020 behandlas jättesköldlav som en art och har i båda klassats som akut hotad (CR; (ArtDatabanken 2015, SLU Artdatabanken 2020).

Jättesköldlav finns i norra halvklotets tempererade zoner där de växer på lövträd. Utanför Sverige är jättesköldlav vanligare men är rödlistad i en del länder då den har försvunnit från områden där den tidigare har funnits. Jättesköldlav minskar i utbredningsområdet och minskningen är säkerligen kopplad till förändringar i skogslandskapet med bl.a. ett intensifierat skogsbruk men klimatförändringar och försurning kan också vara påverkansfaktorer. Där växer den på klippor och stenar i ljusa men inte sol- och vindutsatta lägen. Ett stort hot mot jättesköldlav är skogsbruk och annan markanvändning men även slumpfaktorer och naturliga förlopp kan leda till förödande konsekvenser för lavens överlevnad i Sverige eftersom den finns på så få platser. Mer information finns i Åtgärdsprogram för jättesköldlav. (Hermansson, J. 2010)

I Sverige finns jättesköldlav på sex lokaler. Två av lokalerna finns i var sitt naturreservat i Dalarna. Jämtlands län hyser tre lokaler; de är inte långsiktigt skyddade men de är registrerade nyckelbiotoper och en är inom ett planerat naturreservat. I Västernorrland finns en lokal, som ligger i ett sedan tidigare beslutat naturreservat. Åtgärdsprogrammet pågick till 2015, förlängdes till 2016, och förlängdes sedan ytterligare till 2019. Denna redovisning avser 2016-2019. Dalarnas, Jämtlands och Västernorrlands län, där de kända lokalerna finns, har bidragit till denna redovisning.

Vision och mål

Den vision och de mål som nämns i åtgärdsprogrammet för jättesköldlav 2010–2015 lyder:

Vision

Jättesköldlaven är livskraftig i landet på lång sikt och minskar inte inom överskådlig tid. För detta krävs att det finns minst 250 individer eller att förekomstarean är minst 500 km². Samtliga förekomster är också säkrade mot negativ påverkan. Det kanske aldrig blir möjligt att avföra arten från rödlistan. Visionen är att arten är klassad som sårbar (VU) i rödlistan. Områden med lämpliga klippmiljöer är mycket lätt räknade och så länge vi inte vet varför arten inte växer på träd i vårt land kan vi knappast förvänta oss någon kraftigt förändrad utbredningsbild.

Långsiktigt mål

- Jättesköldlav är klassad som starkt hotad (EN) i Rödlistan år 2020

Kortsiktigt mål

- Arten har ett långsiktigt skydd på samtliga lokaler före 2013.
- Populationsutvecklingen på samtliga lokaler är stabil eller ökande senast 2012.
- Inventeringar av lämpliga områden har resulterat i god kunskap om artens förekomst i landet.
- Samtliga markägare med jättesköldlav på sin mark ska känna till åtgärdsprogrammet och dess mål.

Genomförda åtgärder

Dialog och samverkan

Skydd och markägarkännedom

I Dalarna finns två lokaler som ligger i var sitt naturreservat, båda reservaten beslutades innan 2016. Den ena av de två lokalerna hittades 2014. Jämtlands län hyser tre lokaler med jättesköldlav. De är inte långsiktigt skyddade men de är registrerade nyckelbiotoper, varav den ena registrerades 2016 efter att länsstyrelsen tog fram ett avgränsningsförslag. En av de tre lokalerna i Jämtland är inom ett sedan länge planerat naturreservat, det är dock inget beslut i sikte. I Västernorrland finns en lokal som ligger i ett sedan tidigare beslutat naturreservat.

Samverkan och information

I Jämtlands län har man under 2016-2019 samverkat med den lokala klätterklubben och informerat via klubbens hemsida samt via skyltar för att förhindra negativ påverkan på jättesköldlav.

Aktiva åtgärder i fält

Inga aktiva åtgärder i fält har genomförts under programperioden 2016-2019.

Datainsamling och analyser

Inga inventeringar av arten har genomförts under programperioden 2016-2019.

Kostnad av genomförda åtgärder

Den totala kostnaden för genomförda åtgärder som bekostats via NV-ÅGP under programperioden 2016–2019 har uppgått till 19 920 kr (Tabell. 1).

Tabell 1: Kostnader för genomförda åtgärder bekostade via NV-ÅGP under programperioden 2016-2019.

Åtgärd	2016	2017	2018	2019	Totalt
Dialog & samverkan samt övergripande koordinering	19920	0	0	0	19920
Aktiva åtgärder i fält	0	0	0	0	0
Datainsamling & analyser	0	0	0	0	0
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2016-2019</i>	19920	0	0	0	19920

Resultat av genomförda åtgärder

Inventeringen och avgränsningen år Skogsstyrelsen ledde till att en nyckelbiotop bildades i Jämtland 2016.

Slutsatser

I det här avsnittet redovisas en kortfattad bedömning av genomförda åtgärder och måluppfyllelse, samt rekommendation om programmets eventuella fortsättning.

Genomförande av åtgärdestabell

De enda åtgärder som genomfördes under 2016-2019 var avgränsning för biotopskydd i Jämtlands län, och skyltning samt samverkan med och information till lokal klätterklubb i Jämtlands län.

Måluppfyllelse

En ny lokal hittades i Dalarna 2014. Antalet lokaler har alltså ökat från fem till sex, men utöver det finns ingen kännedom om jättesköldslavens utveckling sedan programmet startade. Dessutom har konstaterats att det som tidigare betraktades som en art egentligen är flera arter och eftersom det inte är känt vilka arter som finns på de olika lokalerna finns det behov av att utreda vilka arter som finns på respektive lokal (Thor, personlig kommunikation). Det långsiktiga målet – att arten ska klassas som starkt hotad (EN) i Rödlistan 2020 – har inte uppnåtts.

Det kortsiktiga målet att alla lokaler ska vara skyddade är ännu inte uppnått. Lokalerna i Dalarna och Västernorrland ligger i naturreservat men i Jämtland saknas långsiktigt skydd. De tre jämtländska lokalerna ligger i nyckelbiotoper, och en av dessa ligger inom sedan länge planerat reservat som ännu inte är på väg att beslutas.

För att nå det kortsiktiga målet om god kunskap om förekomsten i landet krävs inventering på potentiella växtplatser. Sannolikheten är förvisso låg att hitta den på fler platser, då mörkertalet bedöms som lågt (Hermansson 2010). Trots det bör fler växtplatser eftersökas (Thor, personlig kommunikation).

För att nå det kortsiktiga målet om att få kunskap om populationsutvecklingen krävs repeterbara inventeringar med abundansmätning. Det finansieras lämpligen av medel för uppföljning av arter i skyddade områden i de fall där det finns områdesskydd, och av ÅGP-medel utanför skyddade områden och i nyckelbiotoper. Då populationerna är mycket små behöver det finnas möjlighet att gripa in med åtgärder när behov dyker upp för att inte riskera lokala utdöenden.

Rekommendation om programmets fortsättning

Motiverat av ovanstående föreslår vi att:

ii) Förlänga programmet i sin nuvarande form

Publikationslista

Hermansson, J. 2010. Åtgärdsprogram för jättesködlav. Rapport 6337.
Naturvårdsverket, Stockholm. ISBN 978-91-620-6337-5

ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU,
Uppsala

SLU Artdatabanken 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala